

123. *Genista pilosa* L. — Janowiec włosisty

Zasięg *G. pilosa* obejmuje zachodnią i środkową Europę. Na zachodzie janowiec włosisty dociera do północno-wschodniej Hiszpanii, a na południu do środkowych Włoch, południowej Albanii i południowej Jugosławii. Na północy nieliczne stanowiska znane są w południowej Anglii i w południowej Szwecji. Wschodnia granica zasięgu przebiega przez Polskę, Czechosłowację, Węgry i Bułgarię. Poza tym obszarem pojedyncze stanowiska tego gatunku podawane są z Rumunii (Morariu, 1957, Fl. Rep. Pop. Romine, 5) oraz z południowego Krymu (Černova, 1960, Fl. Kryma, 2, 2). Ogólną mapę rozmieszczenia *G. pilosa* opracowali ostatnio H. Meusel, E. Jäger, E. Weinert (1965, Vergleichende Chronologie der Zentral-europäischen Flora).

Janowiec włosisty występuje przede wszystkim na jałowych, piaszczystych glebach, głównie w suchych lasach sosnowych i na wrzosowiskach, w miejscach nasłonecznionych i nagrzanym; rzadziej znaleźć go można na glebach wapiennych lub w szczelinach skał. Rośnie przeważnie na niżu i w niższych położeniach górskich, jednakże we wschodnich Alpach wkracza w piętro alpejskie, a w Bośni znaleziony został nawet na wysokości 1950 m n.p.m. (Hegi, 1923, Ill. Fl. Mitteleur., 4,3). Reprezentuje on zespoły roślinne ze związku *Erico-Pinion* i *Calluno-Genisteion*. Na Węgrzech i na Słowacji, a więc na wschodnim krańcu zasięgu, uważany jest za gatunek charakterystyczny dla zespołu *Genisto pilosae* — *Quercetum petraeae*, ze związku *Quercion pubescenti-petraeae* (Zólyomi, Jakucs, 1957, Ann. Mus. Nat. Hung., 8; Husová, 1967, Folia geobot. et phytotaxon., 2,2).

G. pilosa należy we florze Polski do gatunków subatlantyckich i charakteryzuje się bardzo specyficznym rozmieszczeniem. Jej stanowiska są zasadniczo biorąc ograniczone do trzech leśnych obszarów. Największy z nich rozciąga się między dolinami Odry, Warty i Wisły, a więc na Wyżynie Śląskiej oraz w zachodniej części Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. Na południu tego obszaru *G. pilosa*, jak się wydaje, nie przekracza nigdzie 50° szer. geogr. półn., a na północy krańcowe stanowiska wymieniane są z powiatów Opole, Kluczbork i Olesno. Obszar ten jest zupełnie odizolowany od pozostałych a najbliższe stanowiska janowca znajdują się dopiero w Czechosłowacji, niedaleko Cieszyna.

Drugi obszar obejmuje Bory Dolnośląskie — między Zgorzelcem i Bolesławcem na południu a Przemkowie, Żaganiem i Żarami na północy. *G. pilosa* pojawia się tutaj głównie w południowo-zachodniej części obszaru, miejscami jest nawet gatunkiem pospolitym. Trzecie, a zarazem najmniejsze, skupienie stanowisk przypada na Puszcę Wkrzańską (na północny-zachód od Szczecina).

W innych częściach kraju znanych jest jeszcze kilkanaście dalszych, rozproszonych stanowisk, które podawane są przeważnie w starszych publikacjach florystycznych i tylko wyjątkowo udokumentowane są okazami zielnikowymi. Stanowiska te nie zostały w ostatnich latach odnalezione powtórnie, to też przypuszczalnie mają one dziś jedynie znaczenie historyczne. Być może, że niektóre z nich dotyczą roślin zawleczonych lub zdziczałych (np. okolice Warszawy), względnie wiadomości o nich są niepewne (np. okolice Nałęczowa na Wyżynie Lubelskiej). Błędne są za to informacje o częstym występowaniu *G. pilosa* na Pomorzu Zachodnim, na zachód od Darłowa (Czubiński, 1950, Bad. Fizj. nad Polską Zach., 2,4; Kostrakiewicz, 1959, Fl. Polska, 8). Oprócz tego, wbrew niektórym poglądom (Hegi, l. c.; Kostrakiewicz, l. c.) o pojawianiu się janowca włosistego na wschodzie aż po okolice Poznania, gatunek ten, jak się okazuje, nigdzie w województwie poznańskim nie występuje.

Podobnie, jak i w innych krajach, *G. pilosa* rośnie w Polsce w suchych borach sosnowych, a zwłaszcza

na ich pobrzeżach, jednak tylko na terenach nizinnych, nie wyżej jak 300 - 350 m. n.p.m. W zwartych wrzosowiskach janowiec ten dorasta do wysokości około 50 cm, podczas gdy w miejscach otwartych, przy braku konkurencji ze strony wrzосу i innych roślin (głównie *Vaccinium vitis-idaea* i trawy), pokłada swoje pędy na ziemi tworząc charakterystyczne, zwarte płyty osiagające niekiedy nawet ponad 1 m średnicy. Takie płyty przypominają swym wyglądem płyty mącznicy lekarskiej (*Arctostaphylos uva-ursi*).

Zasięg *G. pilosa* w Polsce został opracowany po raz pierwszy przez H. Czechtową (1926, Bull. Int. d. l'Acad. d. Sc. et d. Lettr., sér. B), lecz sporządzona przez nią w bardzo dużej skali punktowa mapa rozmieszczenia stanowisk ma tylko poglądowe znaczenie.

The range of *G. pilosa* covers western and central Europe. In the west hairy greenweed extends to north-eastern Spain and in the south to central Italy, southern Albania and southern Yugoslavia. In the north scattered stands are known from southern England and southern Sweden. The eastern limit of the range runs through Poland, Czechoslovakia, Hungary and Bulgaria. Outside this range single stands of the species have been reported from Rumania (Morariu, 1957, Fl. Rep. Pop. Romine, 5) and from southern Crimea (Černova, 1960, Fl. Kryma, 2,2). A general map of *G. pilosa* distribution has been published recently by H. Meusel, E. Jäger and E. Weinert (1965, Vergleichende Chorologie der Zentraleuropäischen Flora).

The hairy greenweed occurs usually on barren, sandy soils, primarily in dry pine forests and on heaths, in insolated and warm places. More rarely it can be found on calcareous soils or in rock fissures. It grows primarily in the lowlands and on lower reaches of the mountains. In the eastern Alps however it encroaches upon the Alpine vegetation zone and in Bosnia it has even been found at an elevation of 1950 m (Hegi, 1923, Ill. Fl. Mitteleur., 4,3). It represents plant associations from the alliance *Erico-Pinion* and *Calluno-Genisteion*. In Hungary and in Slovakia that is at the eastern limits of its range it is considered as a characteristic species for the association *Genisto pilosae - Quercetum petraeae* from the alliance *Quercion pubescenti-petraeae* (Zólyomi, Jakucs, 1957, Ann. Mus. Nat. Hung., 8; Husová, 1967, Folia geobot. et phytotaxon., 2,2).

G. pilosa belongs in the Polish flora to the subatlantic species and is characterized by a very specific type of distribution. Its stands are generally speaking restricted to three forest regions. The largest one extends between the valleys of the Odra, Warta and Vistula, that is on the Silesian Upland and in the western part of the Kraków—Częstochowa Upland. South of this region *G. pilosa* does not appear to transgress 50° Lat. N and in the north extreme stands have been reported from the Opole, Kluczbork and Olesno counties. This region is completely isolated from the other stands of the species, the nearest ones being near Cieszyn in Czechoslovakia.

The second region covers the forests of Lower Silesia, between Zgorzelec and Bolesławiec in the south and between Przemków, Żagań and Żary in the north. In this region *G. pilosa* occurs primarily in south-western part of the region, and in places it is even a common species. The third and smallest agglomeration of *G. pilosa* stands is to be found in the Wkrzańska Forest (north west of Szczecin).

In other part of the country a dozen or so further stands are known. These were primarily reported in older floristic publications and only rarely have been documented by herbarium specimens. These stands have not been rediscovered in recent years, and therefore can be considered as having only a historical value at the moment. It is possible that some of them concern introduced plants or plants that have gone wild (e.g. near Warsaw), or that information about them is uncertain (e.g. the vicinity of Nałęczów on Lublin Upland). Erroneous are the informations about frequent occurrence of *G. pilosa* in western Pomerania west of Darłowo (Czubiński, 1950, Bad. Fizj. nad Polską Zach., 2,4; Kostrakiewicz, 1959, Fl. Polska, 8). Apart from that, contrary to some views (Hegi, l. c.; Kostrakiewicz, l. c.) about the occurrence of the species as far east as the environs of Poznań, it does not grow anywhere in the Poznań province.

Similarly as in other countries, *G. pilosa* grows in Poland in dry pine woods, and usually on their

edges, on exposed heaths and on sandy hills, this however only in lowland regions, not higher than 300 - 350 m above the sea level. In compact heaths hairy greenweed reaches a height of about 50 cm, while in exposed places, where competition from heather and other plants (primarily *Vaccinium vitis-idaea* and grasses) is lacking it extends its shoots horizontally on the ground forming characteristic compact mats that sometimes reach even a diameter of over 1 m. Such mats resemble in appearance those of bearberry (*Arctostaphylos uva-ursi*).

The range of *G. pilosa* in Poland has been described for the first time by H. Czezcott (1926, Bull. Int. d. l'Acad. d. Sc. et d. Lettr., sér. B), however the point map of stands distribution was made on such a large scale that it is only of a superficial usefulness.

Ареал вида охватывает Западную и Среднюю Европу. На западе он доходит до северо-восточной Испании, на юге — до средней Италии, южной Албании и южной Югославии. На севере известны немногочисленные местонахождения в южной Англии и Южной Швеции. Восточная граница ареала проходит через Польшу, Чехословакию, Венгрию и Болгарию. За границами этой области встречаются единичные местонахождения в Румынии (Mogariu, 1957, Fl. Rep. Pop. Romine, 5) и в южном Крыму (Чернова, 1960, Фл. Крыма, 2,2). Недавно обработана общая карта ареала вида (Meusel, Jäger, Weinert, 1965, Vergleichende Chorologie der Zentraleuropäischen Flora).

Произрастает преимущественно на малоплодородных песчаных почвах, главным образом в сосновых лесах и верещатниках, в местах, хорошо освещаемых и прогреваемых солнцем, реже можно найти на известковых почвах и в раселинах скал. Растёт обычно в низинах и у подножья гор, но в Восточных Альпах поднимается до альпийского яруса, а в Боснии обнаружен даже на высоте 1950 м над ур. м. (Hegi, 1923, III. Fl. Mitteleur, 4,3). Характерен для растительных сообществ из союзов *Erico-Pinion* и *Calluno-Genisteion*. В Венгрии и в Словакии, т.е. на восточной окраине ареала, считается видом, характерным для ассоциации *Genisto pilosae — Quercetum petrae* из союза *Quercion pubescenti-petraeae* (Zólyomi, Jakucs, 1957, Ann. Mus. Nat. Hung, 8; Husová 1967, Folia geobot. et phytotaxon, 2,2).

Дрок волосистый относится во флоре Польши к субатлантическим видам и характеризуется весьма специфичным распространением. Его местонахождения ограничены в основном тремя лесными районами. Самый большой из них расположен между долинами Одры, Варты и Вислы, т.е. на Силезской возвышенности, а также в западной части Краковско-Ченстоховской возвышенности. На юге этого района дрок волосистый, повидимому, нигде не переходит через 50° с. ш., а местонахождения, продвинутые дальше всего на север, отмечены в повятах Ополе, Ключборк и Олесно. Район этот полностью изолирован от остальных, и самые близкие к нему местонахождения расположены в Чехословакии, недалеко от Цешина.

Другой охватывает Нижнесилезские Боры — между Згожельцем и Болеславцем на юге и Пшемковом, Жаганью и Жарами на севере. Дрок волосистый растёт здесь преимущественно в югозападной части, местами являясь широко распространённым видом.

Третье, самое маленькое скопление местонахождений приурочено к Вкшаньской Пуще (на северо-запад от Щецина).

В остальных районах страны известно ещё свыше десяти разбросанных местонахождений, приводимых преимущественно в старых флористических работах и лишь в виде исключения документированных гербарными экземплярами. Эти местонахождения в последние годы не были обнаружены вновь и они, по-видимому, имеют только историческое значение. Может быть, на некоторых из них произрастали завезенные или одичавшие растения (например, в окрестностях Варшавы), в других случаях сообщения о них не вполне достоверны (например, окрестности Наленчова на Люблинской возвышенности). Ошибочна информация о частом нахождении вида на Западном Поморье, на запад от Дарлова (Czubiński, 1950, Bad. Fizj. nad Polską Zach., 2,4; Kostrakiewicz, 1959, Fl. Polska, 8). Кроме того, несмотря на утверждения некоторых авторов (Hegi, 1923, l. c.; Kostrakiewicz, 1959, l. c.) о том, что вид доходит на востоке до окрестностей Познани, как оказалось, он в Познаньском воеводстве нигде не встречается.

Так же, как и в других странах, дрок волосистый растёт в Польше в сухих сосновых борах (в особен-

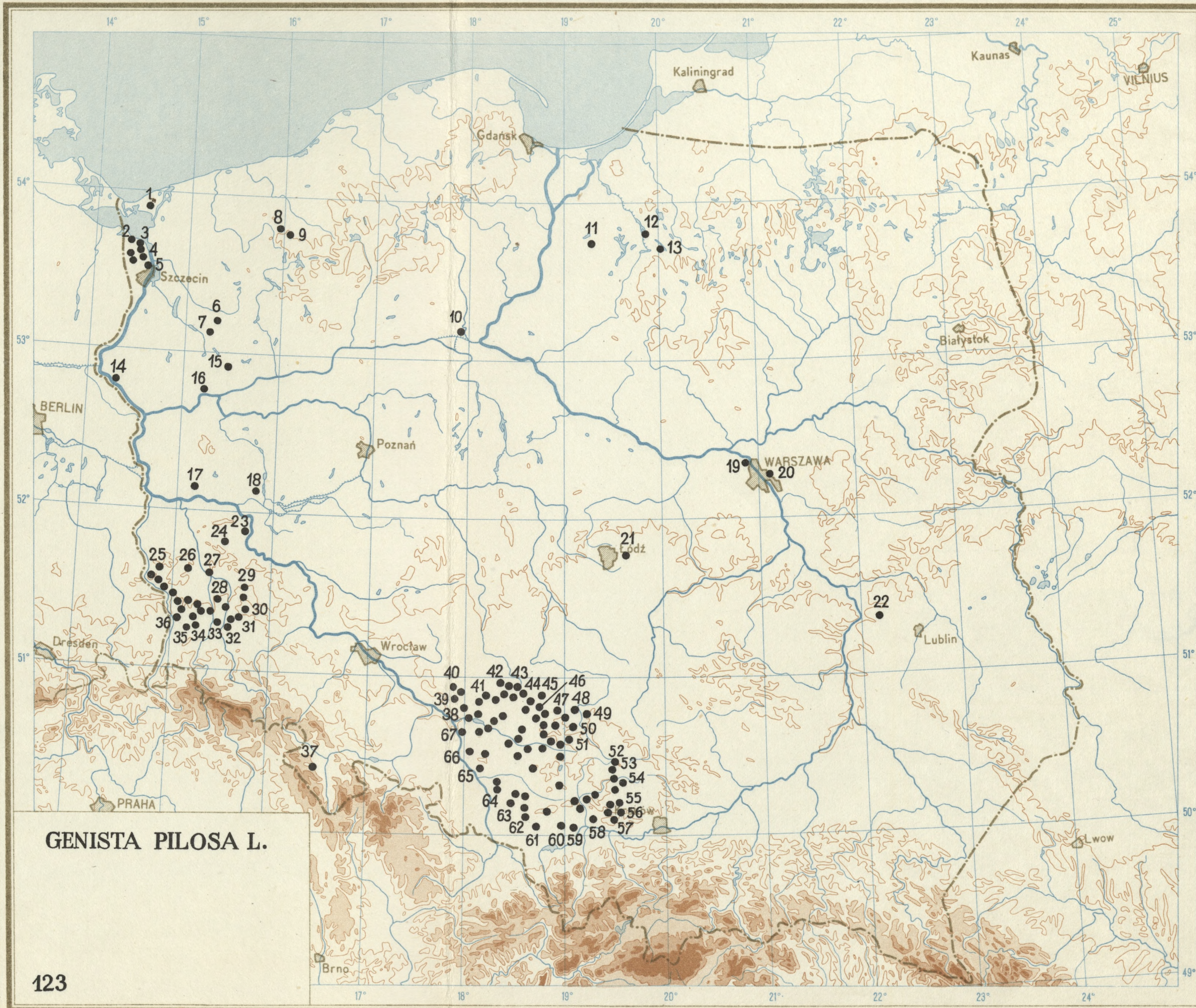
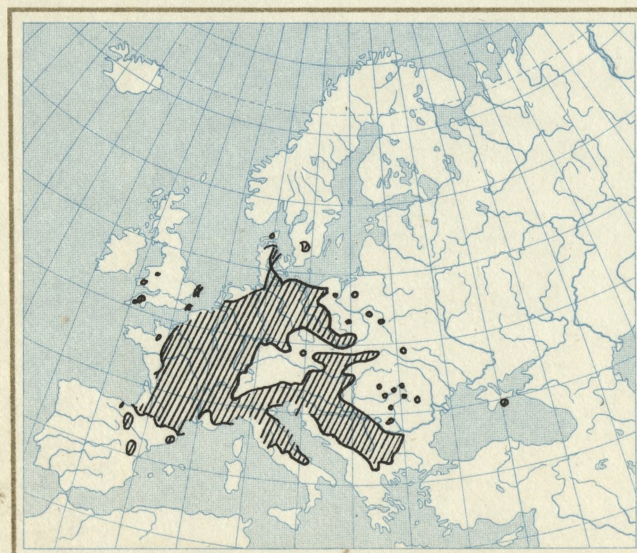
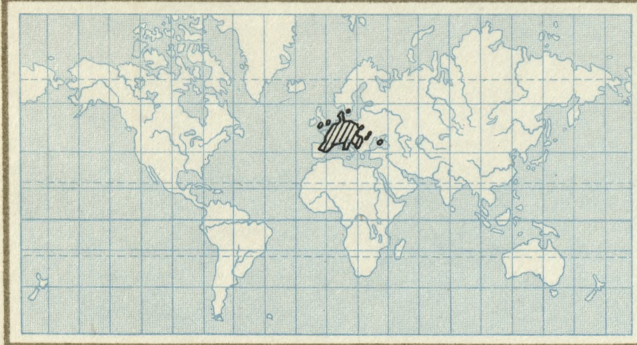
ności na ich opuszkach), no tylko na nizmennostach, ne podymajaj sie wyzsz 300 - 350 m nad ur. m. W somknutyx wereszatknyx dostygaet w wysoty okolo 50 sm, a na otworytyx mestoobytanijax, przy otusztwujy konkurencyj so storony wereska i drugyx rastenij (glawnym obrazom *Vaccinium vitis-idaea* i raznotravjaj), rasprowstranajet swoj pobegj po zemle, obrazuj charakterne somknutyx latky, dostygaajce ynogda do 1 m w dymetrze. Ony napomynajot swoym wneznym wydom latky *Arctostaphylos uva-ursi*.

Areal wyda w Polzshe byl uze odnajdy obrabotan (Czeczottowa, 1926, Bull. Int. d. l'Acad. d. Sc. et d. Lettr. ser B), no somstawlennej autorom w ocnym krownym masztabe tocnajj karta rozmeczenija mestonaxozhdenij imiet tylko illuostrowatywne znaczenie.

STANOWISKA - LOCALITIES - MESTONAXOZHDENIA

1. Wrzosowiska koło Ładzina (Lucas, 1860, Verh. Bot. Ver. Brandenb., 2; Piotrowska, 1966, Prace Kom. Biol. PTPN, 30,4).
2. Na północny-zachód od wsi Brzózki, po drodze z Brzózki do Nowego Warpna; ca. 8 km na zachód od Trzebieży (Browicz, Kaczmarek, 1969)!!
3. Bór sosnowy między Trzebieżą a Brzówkami (Żukowski, 1961, Badania Fizj. nad Polską Zach., 8); w lasach, na zachód od Trzebieży (Browicz, Kaczmarek, 1969)!!
4. Około 1 km na zachód od Trzészczyna, na zachód od Polic (Browicz, Kaczmarek, 1969)!!
5. Szczecin - Glinki, w wąwozach (Winkelmann, 1886).
6. Choszczno (Ruhmer, 1883, Verh. Bot. Ver. Brandenb., 25)?
7. Płotno (Timm, 1889)!
8. Jezierzycze, na brzegu lasu (Römer, 1908, Verh. Bot. Ver. Brandenb., 1908).
9. Stare Ludzicko (Römer, l. c.).
10. Oplawiec (Trabandt)!
11. Kamieniec pod Suszem (Abromeit, 1898, Fl. v. Ost- u. Westpreussen; Kostrakiewicz, 1959, Fl. Polski, 8; Polakowski, 1963, Zesz. Nauk. WSR Olsztyn, 16,1).
12. Między Piławkami a Lubieniem (1866 Schrift. physik.-ökonom. Ges. Königsberg, 7, str. 190).
13. Między Idzbarkiem a Buńkami (1866, Schrift. physik.-ökonom. Ges. Königsberg, 7, l. c.); Idzbark (Patze, Meyer, Elkan, 1850, Fl. Prov. Preussen; Kuhnert, 1853; Abromeit, l. c.); pod Ostródą (Klinggräff, 1848, Fl. v. Preussen; Kostrakiewicz, l. c.; Polakowski, l. c.).
14. Siedzierki (Taubert, 1888, Verh. Bot. Ver. Brandenb., 30).
15. Strzelce Krajeńskie (Ruhmer, l. c.)?
16. Gorzów (Ruhmer, l. c.)?
17. Grabin, pow. Krosno Odrzańskie (Bruhl, 1929, Tier u. Pflanzenwelt d. Kreises Grünberg in Schlesien und seiner näheren Umgebung).
18. Zbocza północnej części Gniłej Obry (Gassert, 1934, Verh. Bot. Ver. Brandenb., 75); Kosieczyn koło Nowego Gościeńca, w lesie (Gassert, 1931, Abhandl. u. Bericht. d. Naturwissensch. Abteil. d. Grenzmark. Ges. z. Erforsch. u. Pflege d. Heimat, 6).
19. Bielany i Marymont (Szubert, 1827, Opisanie drzew i krzewów leśnych Królestwa Polskiego).
20. Żabki (Szubert, l. c.).
21. Gałkówek, w lesie sosnowym z domieszka dębów (Szafer, 1923, Acta Soc. Bot. Pol., 1; Mowszowicz, 1960, Conspectus Fl. Lodziensis, 1).
22. Na wzgórzach koło Należowa (Sacewicz, 1902, Pam. Fizj., 17; Kostrakiewicz, l. c.).
23. Wrzosowiska koło Niedoradza (Fiek, 1881, Fl. v. Schles.; Schube, 1903, Verbreit. d. Gefässpfl. in Schles.; Bruhl, l. c.).
24. Broniszów (Bruhl, l. c.).
25. Między wioskami Królów i Jasionowa, na zachód od Żar (Browicz, Kaczmarek, 1969)!!
26. Żary (Uechtritz, 1861/62, Verh. Bot. Ver. Brandenb., 3 (4)).
27. Żagań (Fiek, l. c.; Schube, l. c.).
28. Brzeg lasu przy autostradzie, około 10 km na północny-zachód od Golnic (Browicz, Kaczmarek, 1969)!!
29. Przemków (Fiek, l. c.).
30. Na południowy-zachód od wsi Borówki, niedaleko Grodzanowic (Browicz, Kaczmarek, 1969)!!
31. Na północ od wsi Krzyżowa (Schube, 1902, Jahresb. Schles. Ges., 80; Schube, 1903, l. c.)!
32. Około 2 km na południe od Bolesławca (Fiek, l. c.; Schube, 1903, l. c.); wrzosowiska koło Rakowic (Alt, 1891)!
33. Kliczków, wrzosowiska (Wimmer, 1857, Fl. v. Schles.; Fiek, l. c.; Schube, 1903, l. c.); Schneider, 1837, Fl. v. Bunzlau); Około 2 - 3 km na północ od Kliczkowa (Browicz, Kaczmarek, 1969)!!; na południe od Przejęśława (Schube, 1915)!
34. Czerwona Woda (Schube, 1903; l. c.; Raketer, 1895)!
35. Brzeg lasu, między wsią Strzelno a Jeleniowem, droga ze Zgorzelca do Wrocławia (Browicz, Kaczmarek, 1969)!!
36. Brzegi lasów na wschód od Bielawy Dolnej, na północ od Zgorzelca (Browicz, Kaczmarek, 1969)!!
37. Duszniki (Wimmer, Grabowski, 1829, Fl. Silesiae; Kostrakiewicz, l. c.; Giessen, Zielnik Uniw. Wrocł.); Szczytna (Wimmer, 1857, l. c.; Fiek, l. c.; Schube, 1903, l. c.; Zielnik Uniw. Toruń)!
38. Między Osowcem Śląskim a Lubnianami (Fiek, l. c.; Schube, 1903, l. c.); Koło Masowa (Schube, 1925)!!; na zachód od stacji Osowiec, po drodze do Opola (Browicz, 1969)!!
39. Świerkle koło Kup (Schube, 1925)!
40. Pokój (Fiek, l. c.; Schube, 1903, l. c.; Bartsch, Zielnik Uniw. Wrocł.)!
41. Między Bierdzanami a Szumiradem (Browicz, 1969)!!
42. Kluczbork (Wimmer, Grabowski, l. c.; Wimmer, 1832, Fl. v. Schles.; 1857, l. c.; Fiek, l. c.; Schube, 1903, l. c.).
43. Olesno (Wimmer, Grabowski, l. c.; Wimmer, 1832, l. c.; Fiek, l. c.); Biskupice (Schube, 1903, l. c.); między Kolonią Biskupską a Biskupicami (Browicz, Zieliński, 1969)!!
44. Łomnica (Schube, 1925)!!; lasy sosnowe koło Łomnicy (Browicz, Zieliński, 1969)!! lasy sosnowe między Łomnicą a Sierakowem (Browicz, 1966)!!
45. Panki (Rostafiński, 1872, Fl. Pol. Prodr.)?
46. Zborowskie (Höflich, Zielnik Uniw. Wrocł.)!
47. Między wsią Trzepizury a Malice (Browicz, Zieliński, 1969)!!
48. Ostatni Grosz (Częstochowa) (Karo, 1881, Pam. Fizj., 1).
49. Olsztyn (Karo, l. c.; 1879)!!; lasy pod wsią Kusieja pod Częstochową (Karo, 1875)!!; Kręciwilk, na południe od Częstochowy (Browicz, Zieliński, 1969)!!
50. Romanów, pow. Częstochowa, brzeg lasu sosnowego (Browicz, Zieliński, 1969)!!

51. Śliwa koło Woźników (Schube, 1903, l. c.).
52. Między Siewierzem, Kromolowem i Ogrodzieńcem (Rostański, l. c.); koło Ogrodzieńca (Berdau, Zielnik Uniw. Warsz.); Markowizna k. Zawiercia, (Pal-ka, 1951!); między Ogrodzieńcem a Rokitnem Szlacheckim, suche laski sosnowe (Browicz, Zieliński, 1969)!!
53. Lasy sosnowe koło wywierzyńska rzeczki Centurii na północ od miejscowości Hutki Kanki (Pawłowski, 1948)!
54. Pod Rabsztynem (Wróbel, 1947!); Jaroszwiec, las sosnowy (Pawłowski, 1948!); pod Górą Januszkową na północny-wschód od Olkusza, (Browicz, Zieliński, 1969)!!
55. Między osadą Galman a Myślachowicami, na północ od Trzebini (Browicz, Zieliński, 1969)!!
56. Dulowa (Berdau, 1859, Fl. Cracov.; Knapp, 1872, Die bisher bekannten Pflanzen Galiziens und Bukowina; Kostrakiewicz, l. c.; Gustawicz, Zielnik Inst. Bot. Kraków)
57. Pogorzycze (Berdau, l. c.; Knapp, l. c.; Kostrakiewicz, l. c.; Jabłoński, 1858)!
58. Libiąż (Gustawicz, Zielnik Inst. Bot. Kraków)!
59. Międzyrzecze koło Pszczyny (Schube, 1903, l. c.; Schube, 1900)!
60. Paprocany, na południe od stawu (Schube, 1903, l. c.; Schube, 1900)!
61. Żory (Fiek, 1881, l. c.; Schube, 1903, l. c.; Dierig, 1850)!
62. Paruszowice koło Rybnika (Fiek, l. c.; Schube, 1903, l. c.; Uechtritz, 1861)!
63. Stacja koło Rud (Uechtritz, 1861/62, l. c.; Fiek, l. c.; Schube, 1903, l. c.; Uechtritz, Zielnik Uniw. Wrocław.); Rudy (Werner, 1913)!
64. Kotłarnia (Wimmer, Grabowski, l. c.; Wimmer, 1832, 1857, l. c.; Fiek, l. c.; Schube, 1903, l. c.; Arnetz, 1853!); między Kotłarnią a Starą Kuźnią, młodnik sosnowy (Browicz, 1969)!!
65. Między Zdziechowicami a Kędzierzynom (Uechtritz, 1861/62, l. c.; Fiek, 1881, l. c.; Schube, 1903, l. c.).
66. Między Gogolinem a Krapkowicami (Uechtritz, 1861/62, l. c.; Fiek, l. c.; Schube, 1903, l. c.; Uechtritz, 1857)!
67. Opole (Wimmer, Grabowski, l. c.; Wimmer, 1832, 1857, l. c.; Fiek, 1881, l. c.; Schube, 1903, l. c.).

GENISTA PILOSA L.

123

